

kutsutun klassisen antisemitismin sijasta etenkin Israel-lähtöinen (Israel-derived) antisemitismi, jonka Dencik arvioi johtuvan maiden pitkälle edenneistä modernisaation, individuaation ja sekularisaation prosesseista. Dencik ennustaa, että antisemitismi myös muissa Euroopan maissa voi kehittyä samankaltaiseksi, jos valtiot kehittyvät yleisesti samaan suuntaan kuin Pohjoismaat.

Antisemitism in the North avaa lukijalle pohjoismaisen antisemitismin tutkimuksen puutteita sekä näiden puutteiden taustoja. Teoksessa nostetaan esiin etenkin historiallisten jatkumoiden tarkastelun tärkeys ja instituutioiden tuki tutkimuksen kehittämisen edellytyksenä. Kirjan painotus on tutkimuksen arvioinnissa sekä historian ja yhteiskuntatieteiden tutkimuksessa. Teoksen kohderyhmänä voi pitää laajasti ihmistieteiden tutkijoita, mutta myös tutkimusten rahoittajia. Artikkeleista löytyy keskustuspintaa ennen muuta aihepiiriin syvällisemmin tutustuneille, mutta ne voivat tästä huolimatta olla hyödyllisiä myös lukijoille, joiden taustatiedot juutalaisvastaisuudesta ovat vähäiset. Suomalaisen lukijan näkökulmasta mielenkiintoisia ovat myös pohjoismaisten julkisten keskusteluiden monet yhtäläisyydet. Yhtenä esimerkkinä tästä voisi olla keskustelu poikien ympärileikkauksesta, johon esimerkiksi Lars Dencik artikkelissaan viittaa.

Artikkelien toistuvat havainnot diskursseista, joissa antisemitismi nähdään vuoroin epätanskalaisena tai epäruotsalaisena, auttavat ymmärtämään, miksi antisemitismin tunnistaminen ja tunnustaminen on niin vaikeaa, vaikka esimerkiksi laajat kyselytutkimukset kertovat ilmiön elinvoimaisuudesta. Antisemitismin tunnistamiseen ja

tunnustamiseen näyttävät kirjan perusteella liittyvän eräänlaisen tabun lisäksi määrittelykysymykset: kun antisemitismi määritellään olemuksellisesti klassisen antisemitismin piirteiden eli esimerkiksi rotuopin kautta, jäävät muunlaiset juutalaisvastaisuuden muodot havaitsematta. Juutalaisvastaisuuden moninaisuutta koskevista huomioista huolimatta teoksen artikkeleissa ei kuitenkaan juuri määritellä antisemitismiä. Oikeastaan vasta kirjan kymmenennessä artikkelissa ”Antisemitism in Sweden: A Neglected Field of Research” Karin Kvist Geverts kirjoittaa, kuinka tärkeä työkalu antisemitismin määritelmä on, kun antisemitismiä pyritään sekä havainnoimaan että kitkemään. Kvist Geverts nostaa artikkelissaan esiin myös hyödyntämänsä termin ”antisemitic background noise”, jolla hän kuvaa osuvasti piilevää ja varsin arkista juutalaisvastaisuutta, jota on toisinaan vaikeampaa havaita.

Antisemitism in the North onnistuu herättelemään lukijaa siihen, että juutalaisvastaisuus ei ole natsi-Saksan tuontitavaraa, vaan vanhempi ilmiö ja asenteiden summa, joka on syvällä Pohjoismaiden kristillisessä perinteessä, taiteessa, tarinoissa ja kulttuurissa. Mielikuva pohjoismaalaisesta erityisyydestä ja edistyksellisyydestä suhteessa juutalaisvastaisuuden ja rasismin ongelmaan vaikeuttaa näiden epäkohtien kohtaamista ja siten tutkimusta omissa kulttuuripiirissämme. Oman yhteiskunnan ja kulttuurin rumien puolien kohtaaminen ei ole helppoa varsinkaan silloin, kun ne sotivat omaksuttua arvomaailmaa ja ihmiskuvaa vastaan. On ymmärrettävää, että enemmistön on vaikeampaa huomata negatiivisia asenteita, jotka eivät kosketa sitä omakohtaisesti. Onneksi omia

linssejä on mahdollista puhdistaa ja näkökulmia laajentaa. *Antisemitism in the North* on teoksena juuri sellainen, joka voi auttaa tässä näkökulmien avartamisessa.

Evi Lemström, TM
Alue- ja kulttuurintutkimuksen
maisteriopiskelija
Helsingin yliopisto

PIA KOIVUNEN
Rauhanuskovaiset:
Suomalaiset maailman
nuorisofestivaaleilla.
Historiallisia tutkimuksia
281. Helsinki: Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura 2020.
327 s.

”Väkivallan ja pelon uhka vaihtui hetkeksi riemuun, tuntemattomien hymyihin ja ystävälliseen vastaanottoon – yhdessä koettuun toivoon paremmasta tulevaisuudesta.” Sitaatti Pia Koivusen tutkimuksen yhteenvedon ensimmäiseltä sivulta (s. 261) tiivistää nuorisofestivaaleille osallistuneiden nuorten ydinkokemukset. Festivaaleille osallistuneet nuoret kokivat lapsina ja nuorina toisen maailmansodan väkivallan omassa kotimaassaan ja kuulivat hirmuteoista maailmalla. Eniten puhuttiin natsi-Saksan hirmuteoista, mutta myös Yhdysvaltojen Japaniin pudottamista ydinpommeista. Stalinin aikainen Neuvostoliitto puolestaan onnistui sulkeutuneisuutensa ja tehokkaan propagandakoneistonsa avulla peittämään monia omiin kansalaisiinsa kohdistuneita ihmisoikeusrikkoksia. Nuorisofestivaaleille osallistuessaan nuoret elivät kylmän sodan mustavalkoisesti jakamassa maailmassa, minkä luomaa pelon ilmapiiriä ei kukaan halunnut kokea. Sodan loputtua useimmat varmasti toi-

voivat vastakkainasettelujen loppuvan. Tällaisena aikana rauhasta ja ystävydestä julistanut nuorisofestivaali tuntui luultavasti monista nuorista siltä, mitä maailma kaipasi, vaikka kyse olikin Neuvostoliiton kulttuuridiplomatiasta.

Tutkimuksessaan *Rauhanuskovaiset* Pia Koivunen jatkaa väitöskirjassaan *Performing Peace and Friendship: The World Youth Festival as a Tool of Cultural Diplomacy, 1947–1957* tekemäänsä tutkimustyötä. Hänen väitöskirjansa keskittyy tutkimaan nuorisofestivaaleja Neuvostoliiton kulttuuridiplomatiain keinona ja niin kutsuttuna ”pehmeänä vallankäyttönä”. Sen sijaan *Rauhanuskovaiset*-teoksessa Neuvostoliiton kulttuuridiplomatiain – ja siten myös ylhäältä alaspäin ohjatun vallankäytön – sijasta Koivunen on nostanut keskiöön nuorisofestivaaleille osallistuneen yksilöllisesti kokevan nuoren, joka harvoin alistui tahdottomaksi suurvaltojen vallankäytön pelinappulaksi. Tässä kokemushistoriallisessa näkökulmassa piilee hänen tutkimusasetelmansa nerokkuus.

Koivunen havaitsee, että Suomen kansainvälistymisen historiassa nuorisofestivaalit on marginalisoitu, vaikka festivaaleille osallistuneiden suomalaisnuorten määrä oli monina vuosina lasketavissa tuhansina (s. 262). Tähän on vaikuttanut ajatus nuorista ”neuvostopropagandan uhreina”, mikä on johtanut Koivusen mukaan siihen, että ”festivaalien keskeiset toimijat on tehty näkymättömäksi heidän omassa menneisyydessään” (s. 29). Kun Koivunen nostaa tutkimuksensa keskiöön festivaaleille osallistuneet nuoret, hän myös kyseenalaistaa kylmän sodan aikaan kehittyneiden bipolaaristen historiatulkintojen paikkansapitävyyden. Koivunen osoittaa, että

festivaaleille osallistuneen nuoren kokemus ei ole supistettavissa Neuvostoliiton propagandan kohteeksi joutumiseksi.

Koivunen osoittaa olevansa asiantuntija Neuvostoliiton kulttuuridiplomatiain ja nuorisofestivaaleihin liittyvissä tutkimusaiheissa. Erityisen kiitettävää on hänen kykynsä vertailla suomalaisten festivaalinuorten kokemuksia muiden maiden festivaalinuorten kokemuksiin. Koivunen onnistuu löytämään nuorille keskeiset festivaalikokemukset analysoimalla monipuolista lähdeaineistoa. Esille tulevat niin työläisnuorten kieli-muurin synnyttämät mitä erilaisimmat kommunikoinnin muodot kuin ulkomaalaisten kohtaamisten luomat jännityksen, nolostumisen, ilon ja surun tunteet. Ottaapa Koivunen huomioon analyysissään myös nuorten arkeen kuuluvat tavanmukaiset asiat: festivaaleilla tapahtuneet ylilyönnit alkoholin kanssa ja nuorten sukupuolielämän. Tutkimusta lukiessani sain nauraa Bernard Shaw’n hauskoille sitaateille, mutta myös ymmärtää työläisnuorten turhautumista suomalaisen valtamedian esittämään valheelliseenkin kritiikkiin nuorisofestivaaleista.

Koivusen tutkimuksen ainoa puute on rauhanliikkeiden ja rauhanaatteen historiaan liittyvän suomalaisen ja kansainvälisen historiallisen kontekstin lähes täydellinen puuttuminen. Vaikka ”rauha” ja ”rauhantyö” ovat tutkimuksessa keskeisiä käsitteitä, niiden määrittelyyn ei kiinnitetä erityisemmin huomiota. Tätä kautta käsitteet tulevat tulkituiksi pääasiassa kylmän sodan polarisoituneessa kontekstissa, jossa rauha ja rauhantyö liitettiin länsimaaisessa valtavirtaisessa ajattelussa pääasiassa vain Neuvostoliittoon. Tosiasiassa rauhanaatteen historia

on kuitenkin paljon moninaisempi, ja tämä tulisi ottaa huomioon myös käsiteltäessä nuorisofestivaaleille osallistuneiden kokemuksia. Nuorisofestivaalien ja rauhanliikkeiden välistä dynamiikkaa käsitellään Koivusen tutkimuksessa silti erittäin vähän. Esimerkiksi suomalaisista rauhanliikkeistä mainitaan ainoastaan Suomen Rauhanpuolustajat kerran ohimennen (s. 255), eikä tuo maininta ole päässyt edes asiasanahakemistoon.

Rauhanaatteeseen liittyvien käsitteiden ja rauhanliikkeiden historiaan liittyvien kontekstien käsittelyn puuttuminen Koivusen tutkimuksesta estää häntä nousemasta kunnolla kylmän sodan aikaisten bipolaaristen historiatulkintojen yläpuolelle. Festivaalille osallistuneet työläisnuoret näyttäytyvät Koivusen tutkimuksessa edelleen ennen kaikkea kommunisteina ja kriittisesti festivaaleihin suhtautuneet uusvasemmistona tai länsimielisinä. Tutkimuksessa ei esimerkiksi esitetä hypoteesia siitä, että osa nuorista olisi osallistunut festivaalille ensisijaisesti rauhanaatteen tai rauhanliikkeen kannattajina eikä kylmän sodan hengessä idän tai lännen edustajina. Mielestäni on jopa oletettavaa, että jotkut työläisnuoret priorisoivat kokemuksessaan rauhanaatteen ja maailmanrauhan tärkeämmäksi kuin kommunistisen maailmanvalankumouksen. Kun parempaa ei ollut tarjolla, rauhantyöstä kiinnostuneiden piti tarttua siihen mitä oli – eli Neuvostoliiton propagandan välineenä toimineeseen nuorisofestivaaliin.

Rauhanliikkeen ja -aatteen roolin tarkempi selvittäminen nuorisofestivaaleilla jääköön siis tulevien tutkimusten kohteeksi. Pia Koivusen *Rauhanuskovaiset*-tutkimus tarjoaa tähän laadukkaan

ja korkeatasoisen pohjan, jolta tulevan tutkimuksen on hyvä ponnistaa. Tutkimuksen jäsenitys on toimiva, teksti laadukasta, viitteet kohdillaan ja kirjallisuusluettelo kattava. Koivusen tutkimuksen sanoma on nykyajan polarisoituvassa yhteiskunnassa ehkä tutkimuksen tärkein ja hienoin anti. Siten tämän kirja-arvion lopetuksena toimikoon teoksen loppusitaatti festivaaleille osallistuneen nuorisokuoron jäseneltä: "Ihan samanlaisia ihmisiähän ne on, vaikka ne on eri värisiä taikka puhuvat semmosia kieliä, mistä ei mitään selvää saa, mutta kuitenkin ajatukset on yhteisiä."

Rony Ojajärvi, TM
Kirkkohistorian
tohtorikoulutettava
Itä-Suomen yliopisto

BENEDICTUS XVI Kirkko ja moniarvoinen maailma: Neljä puhetta Saksassa vuosina 2005– 2011. Helsinki: Katolinen tiedotuskeskus 2019. 86 s.

Vuonna 2013 paavinvirasta eronnut Benedictus XVI (paavina 2005–2013) on oman toiveensa mukaisesti jäänyt syrjään julkisuuden valokeilasta. Valo kohdistuu nyt seuraaja Franciscukseen, jonka julkinen kuva on edeltäjää parempi. Pääsääntöisesti etenkin ei-katolisilla alueilla mielikuva paavista määräytyy median antaman kuvan kautta, ja tässäkin suhteessa saksalaisella dogmatiikan professorilla oli ongelma: hänen puheensa oli kirjoitettu akateemiseen tyyliin, jolloin niiden ydinajatus saattoi jäädä nopeaan uutissykkeeseen tottuneilta eiteologi-toimittajilta huomaamatta.

Valitettavan harvoin Benedictuksen paavikauden aikana paavin puheita käsiteltiin laajemmin suomeksi suomalaisissa lehdistä. Nyt tätä puutetta korjaa osin Katolisen tiedotuskeskuksen julkaisema kirja *Kirkko ja moniarvoinen maailma*, johon on koottu neljä Benedictuksen Saksassa pitämää puhetta vuosilta 2005, 2006 ja 2011. Puheet paavin äidinkielestä saksasta suomeksi on kääntänyt TT Jarmo Kiilunen ja esipuheen teokseen on kirjoittanut TT Emil Anton. Kirjan puheet ovat Regensburgissa pidetty luento "Usko, järki ja yliopisto: Muistoja ja pohdintoja", paavin Kölnissä pitämä puhe tapaamisessa muslimiseurakuntien edustajien kanssa, puhe Erfurtissa Saksan evankelisen kirkon neuvoston edustajille sekä puhe Saksan liittopäiville.

Esipuheessa Emil Anton avaa kirjaan otettujen puheiden valitsemista. Puheet on pidetty paavin kotimaassa Saksassa, joka on kulttuurisesti Suomea lähellä, ja ne on kohdistettu neljälle ryhmälle, joita ovat tutkijat, poliitikot, luterilaiset ja muslimit. Perustellessaan laajemmin puheiden valintaa Anton toteaa, että Regensburgin puhe on mukana, koska se on Benedictuksen puheista tutkituin ja kuuluisin. Puhe muistetaan parhaiten sen islamia koskeneesta osasta, vaikka sen keskeinen teema oli järjen ja uskonnon suhde. Muslimeille kohdistettu Kölnin puhe sen sijaan edustaa Antonin mukaan paremmin Benedictuksen islam-linjaa. Suomessa katoliselle kirkolle tärkeä dialogikumppani on evankelisluterilainen kirkko. Tämän vuoksi mukaan on otettu puhe, jonka paavi piti Erfurtissa Lutherin entisessä luostarissa Saksan evankelisen kirkon edustajille. Berliinin puheessa paavi puhui Saksan valtiopäivillä puolustaen kristillistä eetosta An-

tonin sanoin "maailman edessä" (s. 16), ja sitä Anton pitääkin yhtenä paavikauden merkittävimmistä puheista.

Kirjan puheista ehdottomasti mielenkiintoisin on Benedictus XVI:n entisessä yliopistossaan Regensburgissa pitämä luento. Luento tosin muistetaan aivan vääristä syistä. Luennon teemana oli järjen ja uskonnon suhde sekä teologian asema yliopistossa. Luennossa paavi entisen dogmatiikan professorin määrätietoisuudella tarkastelee muun muassa kreikkalaisen filosofian vaikutusta kristinuskon oppien kehittymiseen ja uskon leviämiseen. Paavin mielestä teologialla on myös paikkansa yliopistossa, jossa se voi käydä tieteellistä dialogia muiden yliopistoaineiden kanssa. Julkisuteen puhe nousi vuonna 2006 siinä olevan sitaatin takia. Benedictus siteerasi Bysantin keisari Manuel II Palaiologosta (1391–1425), joka oli syyttänyt Muhammedia uskon levittämistä väkivallalla. Syystä tai toisesta sitaatti erotettiin asiayhteydestä ja samalla sanat vääristeltiin muka paavin omaksi mielipiteeksi. Seurasikin näkyviä väkivaltaisia protesteja. Toinen seuraus oli huomattavasti rakentavampi, sillä luennon pohjalta kehittyi uusi dialogi katolisen kirkon ja islamilaisen maailman välille. Puheen saama reaktio näkyy muun muassa siinä, että Benedictus on liittänyt siihen myöhemmin sitaattia selittävän nootin.

Paremmalla kuvalla paavin islam-linjasta tarjoaa Kölnissä 20.8.2005 pidetty puhe. Paavi käsiteli siinä niin terrorismia kuin uskonnonvapautta. Oman ajattelunsa paavi osoitti olevan linjassa katolisen kirkon ajattelun kanssa, joka perustuu Vatikaanin toisen konsiilin lausumiin islamista. Lopussa Benedictus korostaa, että kristittyjen